

بررسی میزان پایبندی به اصول اخلاقی و روانی دانش آموزان مقطع ابتدایی

نازار پروین

کد پرسنلی: ۱۳۱۱۴۰۵۱۳

کارشناس روانشناسی، آموزگار آموزش و پرورش

چکیده

آنچه در این مقوله مورد بحث است اینکه دین به عنوان یکی از پایه های اساسی تحکیم یا تنزل مبانی تربیتی دانش آموزان نقش آفرین است. دانش آموزی که صبح با روحیه ضعیف و با درونی پر آشوب پا به مدرسه می گذارد قطعاً چیزی از کلاس و درس فرا نمی گیرد و امور تحصیلی اش با افت مواجه خواهد شد. اما دانش آموزی که با حالات روحی خوب و درونی آرام به مدرسه می رود دارای انرژی مضاعفی می گردد که توانایی انجام فعالیت های مدرسه را داراست و علاقه و گرایش بیشتری نسبت به درس دارد و او را در امور درس و تحصیل کمک خواهد نمود. بررسی نشان می دهد که بسیاری از عقب افتادگی های تحصیلی فرا گیر، به مسائل و مشکلات دین و اعتقادات بر می گردد. البته خانواده به عنوان پایگاه اساسی تعلیم و تربیت در این امر مهم نقش اساسی دارد و محیط مدرسه و معلمان در مرتبه بعدی هستند.

کلید واژگان: پایبندی به اصول اخلاقی و روانی، دانش آموزان، مقطع ابتدایی، پیشرفت تحصیلی، شهرستان گیلانغرب

۱. مقدمه

محیط مدرسه و معلمان نیز به نوبه خود در این امر مهم نقش دارد بحث و تحقیق در ارتباط با پیشرفت تحصیلی همواره در مدارس مورد تأکید قرار گرفته است. اما اینکه منشاء پایبندی به اصول اخلاقی و روانی چیست؟ دلایلی که دانش آموزان را به حفظ اعتقاد و تعهد کامل به اصول اخلاقی و روانی خاص سوق می دهند کاملاً پیچیده و خاص هستند: خانواده - تربیت - تاریخ - آموزش - تجارب شخصی و شاید مهمتر از همه نیاز به ارزش هایی که فاقد علم آنست از جمله این دلایل محسوب می شوند دین سعی دارد افراد را به انسانهای بهتر مبدل سازد و به گمان من عالمان به اصول اخلاقی و روانی در این نظر متفق القولند که اسوه انسانی بودن به مراتب بیشتر از اسوه علمی بودن اهمیت دارد. به هر حال آنچه در این تحقیق اهمیت دارد بررسی مشکلات به اصول اخلاقی و روانی دانش آموزان و میزان پایبندی به اصول اخلاقی و روانی آنان و اعتقادات مذهبی شان و تأثیری که این پایبندی به اصول اخلاقی و روانی به درس و تحصیل دانش آموزان و میزان تأثیر دین در پیشرفت تحصیلی دارد مورد بررسی قرار می گیرد چرا که دین به عنوان یکی از پایه های شخصیتی دانش آموز نقش بسیار مهمی دارد. خداوند در قرآن سوره ای را به علم و دانش اختصاص داده و می فرماید «ن والقلم ما یسطرون» ن و قسم به قلم و آنچه خواهد نگاشت و در صوره علق به پیامبر خطاب می کند «اقرأ باسم ربک الذی خلق» قرآن را به نام آفریننده علم بر خلق قرائت کن. همانطور که می بینیم خداوند نیز ما را علاوه بر انجام مسائل به اصول اخلاقی و روانی و به جا آوردن آنها به تحصیل علم و دانش راهنمایی کرده اند پس مسئله دین و پایبندی به آن و تأثیر بر تحصیل و علم باعث پیشرفت می شود.

بیان مسأله:

نوجوانی و جوانی آغازی پر جوش و خروش در گذر زندگانی است آغازی که در آن اختلاف نظر های فراوان بین پدران و مادران با فرزندان خویش مشاهده می شود که برخی از آنها برخواسته از تضاد بین دو نسل متفاوت است، این تفاوت ها و یا تضادها گاهی در جلوه های ظاهری زندگی و باورهای اجتماعی دیده می شود و گاهی در بنیان های اعتقادی و ارزشهای دینی شروع رشد غیر قابل باور برای جوانان و شیفتگی بیرون از تصور نسبت به خود نمایی، مطرح سازی خود و به حساب آوردن در تصمیم گیری ها و کارها ریشه ی بسیاری از ناخرسندی های طرفین به حساب می آید که در پاره ای از صحنه ها نوجوانان و جوانان و اطرافیان آنها توجهی به عمق اختلافات و بنیاد درگیریها نداشته، تنها از پدیده ها اندوهگین می شوند و از نمودهای جلوه های روانی و روحی جوانان بیداری دینی است. حالتی که با شروع آن، شبهات فکری و فرهنگی پدیدار می شود و فرد نسبت به مبانی دینی و اصول مذهبی دچار شک و تردید می گردد و دوره ی جوانی با روحيات گذشته نوجوانی و هجوم انواع پرسشهای دینی همراه می شود و در کنار عشق و علاقه به دانش، انس و کنجکاوی در آن دستهای پیدا و پنهان که سعی در غبار آلود کردن اذهان جوانان نسبت به باورهای دینی دارند اما اگر جوان با آموزه های دینی خود به گونه ای کامل پویا و حتی گویا آشنا نشود دین در نگاهش سوی آهنگین جلوه گر می نماید که مانع خوشبختی، تنوع، نشاط و شادی آنان می گردد و با ارائه دستورهای خشک و بی روح دور از انعطاف راه نوگرایی و نوع فهمی را با احکام صنع و امتناع آلود خود می دانند و نهایت کل دین برای انسان است لذا نمی تواند ناظر به جنبه ها و ابعادی فراتر از ابعاد وجودی انسان می باشد، (خورایی ۲:۸۶).

اهمیت و ضرورت تحقیق:

عصر ما عصر بحران هاست. انسان امروزی نیز گرفتار بحران های پایان ناپذیر و برهوت بی هویتی است. تغییر ذائقه ها و دگرگونی نیازها از یک سو قرار گرفتن در هجوم رسانه های ارتباطی و نفی سنتهای خویش و با تمام غرور تن سپردن به ناکجا آباد بحران معنویت را تشدید کرده است. انسانی که ستیز، خشونت، اضطراب، یأس و عقلانیت ابزاری را به جای سازش، مهر، اطمینان، امید و عقلانیت انسانی بر نشانده است. روح رنجور و دل خسته ی خود را در هر روز و هر آن آزرده تر می سازد و بیش از گذشته در تاریک زا ر بحران ها را در نزد او نهاد. اهمیت و ضرورت مسئله ی پایبندی جوانان به دین و مذهب به حدی مهم است که حتی امام خمینی (ره) این پیشوای روشن ضمیر و قافله سالار آگاهان که آمدن روزی را که پایبندی دینی و دین داری الهی در بین جوانان و نوجوانان ایرانی و تبدیل آن به یک مشکل برای جهان اسلام می دانست لذا از ابتدای سخنان خود خطاب به جوانان دبیرستانی که سران و سردمداران گروههایی که می خواهند به اسم اسلام پایه های آن راست کنند و جوانان را به دام اندازند هیچ اطلاعی از اسلام و اهداف و قوانین آن ندارند و با خواندن چند آیه از قرآن و چند جمله از نهج البلاغه و تفسیر های جاهلانه و غلط نمی شود اسلام شناس شد. (خورایی ۳:۸۶)

چهار چوب نظری:

با توجه به هنجارهای فعلی در زمینه مسائل دینی و گرایش های مذهبی که در سطوح مختلف هر جامعه یکسان نیست لازم به توضیح است که راه افراط و تفریط در پیش گرفته شده است به این معنی که در بعضی از اقشار جامعه مسائل دینی به شکل سخت گیرانه

و فراتر از حد شرعی است در حالیکه تندروری و تحکیم در مسائل اجتماعی و اعتقادی بدون توجه صحیح و منطقی معمولاً بازخوردی منفی دارد و بنابراین به سبب این محدودیت ها گرایش جوانان و نوجوانان به بی دینی و بی قیدی بیشتر می شود و در جامعه ی ما که با قشر عظیمی از نوجوانان و جوانان مواجه است که به اقتضای شرایط سنتی تنوع طلب هستند و از رفتار دیگران الگو می پذیرند بنابراین در چهار چوب نظری ما به دنبال شناخت متغیر ها هستیم و ما در این تحقیق از نظرات کلاک و استارک بیشتر از سایر دانشمندان استفاده کرده ایم که نظرات آنها در مورد سنجش دینداری به شرح زیر می باشد: (شجاعی زند ۳۸:۸۴)

جدول شماره (۲-۱) بُعد شناسی دین از نظر دانشمندان

کلاک و استارک	اعتقادی	رفتاری	ارزشی	نمادین
اسمارت	عقیدتی - تجربه دینی - مناسکی - سازمانی - اخلاقی - اسطوره های مادی			
کنت	عقاید	عواطف	عمل	
واخ	عقیدتی	مناسکی	معاشرتی	
لتوبا	عواطف	عقاید	عمل	اجتماعی
دورکیم	عقیدتی	مناسکی	اجتماعی	

جدول شماره (۲-۲)

مدل پیشنهادی سنجش دینداری در ایران

ابعاد وجودی انسان	وجوه دین	ابعاد دین	ابعاد دینداری	نشانه های دینداری	پایه های دینداری
ذهن	معرفتی	اعتقادات	معتقد بودن	داشتن معلومات دینی	بینش الهی
روان	عاطفی	عبادات	مومن بودن		اهل معنا بودن
			انجام فردی عبادات		
			اهل عبادت بودن		متخلق بودن
			انجام جمعی عبادات		
			اخلاقی عمل کردن		
شخصیت	عملی	شرعیات	متشرع بودن	داشتن ظاهر دینی	
				ابزار هویت دینی	
				داشتن اهتمام شعائری	
				داشتن معاشرت دینی	
				داشتن مشارکت دینی	
				اهتمام دینی در خانواده	
			عمل به تکالیف فردی		
			عمل به تکالیف جمعی		

آسیب شناسی دروس به اصول اخلاقی و روانی

در باره آسیب شناسی دروس به اصول اخلاقی و روانی در مدارس و دانشگاه های ایران آمار امید بخشی از میزان رضایت دانشجویان در خصوص محتوای دروس به اصول اخلاقی و روانی به دست نمی دهد. این در حالی است که آموزش مسائل به اصول اخلاقی و روانی بویژه در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی از اهمیت دو چندانی نسبت به سایر اقشار جامعه برخوردار است. چون این قشر از جامعه نقاد و پرسشگر هستند. بدین لحاظ کسب موفقیت در انتقال مفاهیم و آموزه های مذهبی به دانشجویان مستلزم بکار گیری شیوه های نوین متناسب با جامعه امروز است که بازنگری در محتوای بسته های آموزشی و کتب دانشگاهی، برگزاری جلسات سخنرانی و پرسش و پاسخ با حضور اساتید و صاحب نظران با از آن جمله است.

در نظر سنجی ایسپا که با حجم نمونه ۴۹۱ نفر از دانشجویان دانشگاه های تهران در قالب بررسی پیمایشی صورت گرفته ، نظرات دانشجویان در خصوص ارزیابی دیدگاه های آنها در باره محتوای درس به اصول اخلاقی و روانی ، اساتید ، برنامه های آموزشی ، موضوعات به اصول اخلاقی و روانی و جنبه های مختلف آموزش به اصول اخلاقی و روانی مورد بررسی قرار گرفته است در این پژوهش ، دروس به اصول اخلاقی و روانی مورد نظر ، معارف اسلامی ، اخلاق اسلامی ، تاریخ اسلام و انسان در اسلام است .

۱. جذابیت دروس به اصول اخلاقی و روانی

نتایج متغییر های مورد بررسی زیر محتوای دروس به اصول اخلاقی و روانی دانشگاه ها را فاقد جذابیت کافی می داند و فقط ۹ درصد بر این باورند که دروس به اصول اخلاقی و روانی دانشگاه ها جذاب است .

ضرورت بازسازی تعلیم و تربیت

با اینکه فرهنگ ایران اسلامی بر بنیاد های اصیل و غنی و علمی استوار بود و با وجود تهاجمات تاریخی دانشمندان بزرگ همانند فارابی ، ابوعلی سینا ، زکریای رازی ، غزالی ، خیام و خواجه نصیرالدین طوسی و دیگران در رشته های مختلف علوم به جهان دانش عرضه کرده است در رژیم پهلوی آموزش و پرورش و آموزش عالی به سبب وابستگی های استعمار و نارسایی های نظام آموزش حاکم ، رسالتش را نتوانست انجام دهد و ضرورت دگرگونی و باز نگری در آن خصوص بعد از انقلاب به گونه ای جدی ایجاد می کرد . (دفتر همکاری حوزه و دانشگاه فلسفه تعلیم و تربیت ، ۱۳۷۲ ص ۲۷)

در ریشه یابی علت های انحطاط تعلیم و تربیت در عصر گذشته به نقطه عطف و اوجی نشأت یافته از دارالفنون می رسیم که این منشأ تحول نیز با توطئه و تزویر انگلستان و عرب زدگان قاجار تحریف شد و از اروپا الگو گرفت ، دلایل پیدایش این نوع تعلیم و تربیت عبارت است از :

۱) طراحی نظام نوین (۲) نقش حکومتها (۳) مستشاران بیگانه (۴) تحصیل کرده های فرهنگ (۵) فراماسونها (۶) روشنفکر های وابسته (۷) مدرسه های خارجی

این نوع تعلیم و تربیت وابسته باعث صیر نزولی در تحصیل دانش آموزان و هدم پیشرفت تحصیلی آنان گردید . (همان منبع) انگیزه پیشرفت در تحصیلات درسی چیست؟

انگیزه پیشرفت عبارت است از گرایش همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارهای تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است . مربیان و معلمان میتوانند با اعمال شیوه های مناسب انگیزه پیشرفت را در کودکان ایجاد کنند و همچنین با آگاهی از این انگیزه و نقش موثر آن در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می توانند به صورت منظم آنها را جهت دهند . شاید بتوان یکی از دلایل افت تحصیلی را ناشی از ضعف یا عدم انگیزه پیشرفت دانست، اگر دانش آموزی نتواند انگیزه خود را به زمینه و رشد مورد نظر خود منتقل کند به کسب موفقیت نایل نخواهد شد چرا که انگیزه پیشرفت را که نیروی محرکه آن محسوب می شود را ندارد . این که چه تعداد از محصلین دارای انگیزه پیشرفت تحصیلی هستند ؟ و چه تعداد از محصلین از زمینه تحصیلی خود رضایت دارند؟ از سئوالات اساسی و جدی می توانند باشند .

تأثیر انگیزش در پیشرفت تحصیلی:

انگیزش نه تنها در مراکز صنعتی موجب پیشرفت می شود در امر تعلیم و تربیت هم تاثیر بیشتری دارد انگیزش پیشرفت قادر است دانش آموزان را برای درس خواندن بر انگیزد ، در حقیقت نشان داده شده است که انگیزه پیشرفت می تواند یادگیری را تسهیل بخشد ، افرادی که دارای انگیزه پیشرفت بیشتری هستند با کوشش و جدیت بیشتری به امر تحصیل پرداخته اند. این افراد در هر جا و در هر سازمانی مشغول به کار شوند موجب پیشرفت آن سازمان می گردند . (فرد رمزی ، ۱۳۷۷ ، ص ۴۸)

نتیجه گیری:

مطالعه دینداری برای جوامع نظیر ما ، که دین در سطوح مختلف آن از نقش و نفوذ مؤثری برخوردار است تقاضای به مراتب بیشتری دارد . این نیز از کثرت پژوهشهایی که در آن دین به مثابه متغیر مستقل یا تابع موضوع بررسی های مختلف بوده مشهود است . نیل به این واقعیت ما را در تصحیح قضاوت هایمان درباره وضع دینداری در ایران مساعدت خواهد کرد .

مسئله پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نیز امری مهم است و به یکی از مسائل مهم خانواده ا و مراکز آموزشی بر می گردد در تحقیق حاضر به مواردی که احتمال داده شده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر باشد پرداخته شده است که یکی از این موارد مهم دین و پایبندی به آن است . با توجه به اهمیت پایبندی دین در شکل گیری و رشد شخصیت افراد و تأثیر این مهم بر

عملکرد تحصیلی دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفت و گفته شد که میانگین معدلا دختران بیش از پسران می باشد و همچنین میانگین به اصول اخلاقی و روانی دختران بیش از میانگین به اصول اخلاقی و روانی پسران است .

منابع و مأخذ :

۱. آزاد ملکی، نایب، ۱۳۸۵، مجله جامعه شناسی ایران، دوره هفتم، شماره ۳.
۲. ایان بور، ۱۳۸۵، آینه معرفت، فصلنامه پژوهش های فلسفه و کلام.
۳. حکیمی، محمد رضا، ۱۳۸۲، دانش مسلمین، انتشارات دلیل نیا.
۴. حجتی، سید محمد باقر، ۱۳۵۹، آداب تعلیم و تربیت در اسلام، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۵. خاکی قرامکی، محمد رضا، ۱۳۸۷، هفته نامه پگاه حوزه، شماره ۲۳۵.
۶. خورایی، ۱۳۸۶، پایان نامه دانشجویی.
۷. درو کیم، ۱۳۸۲، صور ابتدایی حیات انسان، مؤسسه نشر پنجره.
۸. دفتر حوزه و دانشگاه تهران، ۱۳۷۲، فلسفه تعلیم تربیت جلد اول، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
۹. دلاور، علی، ۱۳۸۰، روش تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی، نشر ویرایش.
۱۰. دلاور، علی، ۱۳۸۰، روش تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی، انتشارات پیام نور.
۱۱. ریمون کیوی، لوک وان هود، ۱۳۷۰، مراحل اساسی اندیشه در جامعه شناسی، نشر شرکت سهامی.
۱۲. شجاعی زند، ۱۳۸۴، مجله جامعه شناسی ایران؛ دوره ی ششم، شماره ۱.
۱۳. شیو سون، ریچارد می، ۱۳۸۵، استدلال آماری در علوم رفتاری، مترجم علیرضا کیامنش، انتشارات جهاد دانشگاهی.
۱۴. شرفی، محمد رضا، ۱۳۷۹، تربیت اسلامی با تأکید بر دیدگاههای امام خمینی (ره)، مؤسسه نشر پنجره.
۱۵. شیرزادی، پایان نامه دانشجویی، سال ۱۳۷۳، پیام نور گیلانغرب.